

Terugblik en uitdagingen voor Oikoten

"Such is the devotion to the periode that, in recent years, juvenile delinquents in Flanders have been freed to allow to atone for their misdeed by making a 2,000-kilometer pilgrimage on foot to Santiago de Compostela in Northern Spain, carrying backpacks and accompanied by a guard." (°)

Je leest de vreemdste dingen over Oikoten. Het coververhaal van de International Herald Tribune van 4 april 2007 situeert onze staptochten binnen een revival van de glorieuze Middeleeuwen, die het nostalgische Vlaanderen in de ban zou houden. Zo hebben we het zelf nog nooit bekeken, maar het toont aan dat journalisten die op zoek zijn naar een goed verhaal ons altijd weten te vinden. Het betere werk leest u verder in dit jaarverslag, waar we een fragment presenteren uit het boek "Geboeid voor het leven" van Steven De Bock.

Niet alleen de media-aandacht bewijst de maatschappelijke belangstelling voor Oikoten. Bijna maandelijks sturen we een tochtbegeleider, soms vergezeld van een jongere, op pad om in scholen te getuigen. Even vaak gaan we in op vragen van hogescholen om toelichting te geven bij onze aanpak. Thesisaanvragen stromen binnen, in 2006 zelfs uit Zwitserland en Italië. In een tijd waarin de jeugdhulpverlening vooral aandacht krijgt als er problemen zijn, kan Oikoten een klein steentje bijdragen om deze beeldvorming bij te sturen. Wat voor ons altijd voorop staat: een eerlijk en realistisch beeld, geen doemdenken, maar evenmin euforie. Vallen en opstaan.

Na bijna 25 jaar maatschappelijke erkenning en na een relatief geruststellend driejarig contract, hoopt Oikoten dat 2006 kan ingezet worden met een perspectief op een duurzame toekomst. Helaas. Het driejarig contract wordt teruggeschroefd tot een financiering voor één jaar. Terug naar af, dus. Een uitbreiding van capaciteit zit er ook niet in, zelfs al ligt het aantal Oikoten-kandidaten al jarenlang 3 tot 4 keer boven deze capaciteit. Een ruimere omkadering kan evenmin, ook al vragen we niet meer dan het personeelsbestand van een kleine residentiële voorziening. Een verlenging van hetzelfde contract als in 1987 krijgen we wel en daar hoor je als project dus blij om te zijn!

De eerste uitbetaling van de subsidies voor 2006 komt er eind april. Elk jaar loopt ook dit iets minder vlot. Het is een schrale troost - of moet ik zeggen:

onaanvaardbaar? - dat andere projecten nog later uitbetaald worden.

Toch ook goed nieuws: in september 2006 kondigt de overheid een wetenschappelijk onderzoek aan van de onthemende projecten, 15 jaar na ons eigen onderzoek. In december wordt de opdracht toegewezen en in januari 2007 gaat het Nederlandse bureau Beke aan de slag. Soms loopt het verrassend snel. We hopen dat de resultaten van dit onderzoek voldoende materiaal bieden aan de overheid om, even verrassend snel, een duidelijke keuze te maken.

In de gesprekken rondom het onderzoek merken we overigens dat de overheid is blijven hangen in de eighties. Tot onze verbazing leeft nog steeds de verwachting dat een Oikoten-project jongeren wegleidt uit de jeugdhulpverlening. Nochtans kostte het Oikoten slechts enkele jaren om deze té ambitieuze, en zelfs gevaarlijke, doelstelling op te geven. We zagen zelf snel in dat Oikoten-jongeren na de tocht moeite hadden om hun plek te vinden in de samenleving. Ze hadden nood aan een begeleiding die aan de slag kon met hun herwonnen vastberadenheid en hun toegenomen zelfstandigheid. Nieuwe werkvormen als kamertraining, begeleid zelfstandig wonen en thuisbegeleiding beantwoordden aan deze vraag en werden dan ook gretig ingebouwd in het nazorgtraject van Oikoten-jongeren. Blijkbaar heeft de overheid deze oude Oikoten-bocht gemist. Bizar.

Voor het team ontheming is 2006 niet het makkelijkste jaar. In het voorjaar stoppen drie Zuid-Franse werkprojecten op rij sneller dan gepland. Na drie jaar uitsluitend succesvolle werkprojecten is dit even slikken... en prompt de aanleiding voor een onderzoek naar de oorzaken. In 2007 volgen de resultaten. En wanneer het in Frankrijk weer wat beter loopt, valt onze collega Carine enkele maanden uit. Dat we ongelofelijk blij zijn dat ze ondertussen terug aan de slag is, bewijst dat het er even helemaal niet goed uit zag.

Ook de tochten lopen niet van een leien dakje. Eén meisje strandt in de voorbereiding, aan een aantal andere tochten wordt voortijdig een punt gezet. Het team is flexibel en maakt van de vrije ruimte gebruik om te experimenteren: een korte tocht, een tocht met een meerderjarige, een vrijwilligersproject in Ecuador. Het zal wel eigen blijven aan onze projecten, aan de doelgroep en aan de werkvorm, dat succes vooraf nooit gegarandeerd is.

Ook al focussen we in jaarverslagen vooral op wat minder goed liep, de realiteit blijft dat meer dan 3 op 4 jongeren hun project op een positieve manier afsluiten. En dwars door alles heen blijven we geloven dat ook de meeste anderen aan hun project een positieve ervaring overhouden.

Een absoluut lichtpunt: de duotochten - twee jongens en één begeleider - lopen weer. Tenminste, midden 2006 komt een duotocht aan in Santiago, voor het eerst in drie jaar. Ook de tocht die in het najaar 2006 start, ik zal het maar verklappen, komt in maart 2007 aan.

2006 is ook het jaar van een nieuwe selectieprocedure. De voorbije jaren werkte Oikoten met vier startmomenten per jaar. Vanaf dit jaar spreiden we onze projecten over het ganse jaar. Het is onze belangrijkste doelstelling om jongeren die in de gemeenschapsinstelling zitten en tussen de plooiën van onze vaste startperiodes vallen, een kans te geven. Deze doelstelling is zeker gerealiseerd. Het aantal kandidaten uit de gemeenschapsinstellingen en De Grubbe blijft erg hoog. Maar ook het totaal aantal kandidaten neemt weer toe. In het licht van onze beperkte capaciteit is dat geen prettige evolutie. Het betekent immers dat het team meer selectiewerk krijgt en - vooral - dat we meer jongeren moeten teleurstellen.

In 2006 wordt het pad geëffend voor een revolutie in bemiddelingsland. De overheid beslist om overal in Vlaanderen diensten voor herstelgerichte en constructieve afhandeling op te richten. Op termijn moeten dit geïntegreerde diensten worden die herstelbemiddeling, herstelgericht groepsoverleg, gemeenschapsdiensten, leerprojecten en de nieuwe ouderstages organiseren.

De herstelbemiddeling wordt het zwaartepunt van deze nieuwe diensten. De Vlaamse overheid neemt deze optie serieus en voorziet een personeelskader van bijna 120 full time equivalenten. Het pionierswerk dat Oikoten sinds 1987 levert, krijgt vandaag maatschappelijke erkenning en een kader, zowel binnen de wet, als binnen de justitiële structuur. Een prestatie waar we trots op mogen zijn! Oikoten zal haar bijdrage blijven leveren: we organiseren herstelbemiddeling en hergo in het arrondissement Leuven en zullen in de komende jaren de geïntegreerde HCA-dienst vorm geven. Dit doen we samen met Bas!, die bemiddeling organiseert in Brussel en gemeenschapsdiensten en leerprojecten in heel Vlaams-Brabant. Het aanbod van de ouderstages zullen Oikoten en Bas! gezamenlijk ontwikkelen.

Een cruciale vraag wordt hoe Oikoten deze geïntegreerde dienst zal verzoenen met haar ambitie - en met de uitdrukkelijke vraag van het bemiddelingsteam - om de band met de bemiddeling voor meerderjarigen in Leuven te behouden en versterken.

We kunnen alvast rekenen op de stad Leuven, die de huisvesting van BAL (bemiddelingsdienst arrondissement Leuven) blijft verzekeren. Hierdoor kunnen we de teams alvast fysiek samenhouden. Verder zijn we ervan overtuigd dat dit geen of-of-verhaal moet worden. Indien het samenwerken van herstelbemiddeling meerderjarigen en minderjarigen een inhoudelijke meerwaarde levert, vinden we vanzelf wegen om hierin te blijven investeren.

Oikoten blijft ook verder werken aan haar vrijwilligersproject, waarbij we vrijwilligers opleiden tot en inzetten als bemiddelaar. We geloven dat dit pioniersproject de samenleving dichter kan betrekken bij de bemiddelingsidee en -praktijk. Nu het nieuwe Jeugdrecht precies deze bemiddeling naar voor schuift, is dit meer dan ooit belangrijk. Onze vrijwilligers krijgen dan ook een centrale plaats in de viering van 10 jaar BAL in december 2006. Pijnlijk moment op die viering: in een debat over het maatschappelijk draagvlak voor bemiddeling roept een vertegenwoordiger van de administratie de bemiddelingsdiensten op om mee te werken aan wetenschappelijk onderzoek. Hij meent immers enige terughoudendheid vast te stellen. Die arme ambtenaar wist allicht niet dat een concrete onderzoeksvraag rond onze vrijwilligerswerking al enkele maanden ligt stof te vergaren op zijn nieuwe clean desk. Op onze vraag komt zelfs geen reactie van de overheid. We voeren dan maar zelf een onderzoek uit en zullen de resultaten overmaken aan het kabinet en aan de administratie.

Voor Oikoten is het nieuwe aanbod van "ouderstages" een experiment. Voor het eerst speelt Oikoten in op een vraag die expliciet vanuit de overheid komt, eerder dan vanuit eigen inspiratie iets nieuws op te bouwen. Oikoten begint met enthousiasme, maar ook met kritische zin aan deze opdracht. Vooral het wetsartikel waarin verwezen wordt naar ouders die zich "duidelijk onverschillig opstellen tegenover het delinquent gedrag van de minderjarige" doet de wenkbrauwen fronsen. Onze ervaring met onthemende projecten leert ons dat er geen onverschillige ouders bestaan, wel onmachtige ouders, die een muur van onverschilligheid opbouwen tegen nog maar eens een teleurstelling. Diezelfde ervaring leert ons dat het geen zin heeft om ouders te forceren, laat staan te dwingen. De weerstand wordt dan alleen maar versterkt. Een positieve, uitnodigende aanpak kan een barstje maken in de bewapening. Dat barstje is dan weer voldoende om interesse en nieuwsgierigheid toe te laten. En pas dan zijn ouders misschien bereid om opnieuw het risico te lopen om het engagement tegenover hun kinderen uit te spreken en om verantwoordelijkheid op te nemen. Maar verantwoordelijkheid gaat samen met vrijheid, net zoals vrijheid niet kan zonder verantwoordelijkheid.

Ouders dwingen tot verantwoordelijkheid is een contradictie. We geloven dus niet echt in ouderstages onder dwang, ook als is die mogelijkheid in de wet voorzien. Gelukkig gaat het in eerste instantie om een vrijwillig aanbod vanuit het parket. Laten we het daar maar even bij houden. Onze partner in dit project, Bas!, zit alvast op dezelfde golflengte.

In 2006 neemt Oikoten het samenwerkingsverband TOOL onder haar vleugels. Samen met het aanbod crisisontheming bouwen we een time-outdienst uit voor de provincie Vlaams-Brabant. We zijn de provincie zeer dankbaar dat ze ons blijft ondersteunen. Om de uitbouw een kans te geven - en om de toenemende vraag te volgen - zoekt Oikoten bijkomende middelen. Die vinden we bij particuliere giften. We zijn hier zeer blij mee. Ze stellen ons in staat om het aanbod te diversifiëren, te versterken en kwantitatief te behouden. Maar tegelijk blijft het lapwerk, waar relatief veel beleidstijd in kruipt. In de andere provincies draaien ondertussen goed uitgebouwde time-outdiensten, die een beroep kunnen doen op een ruime subsidie van de Vlaamse overheid. Vooral de provincie Antwerpen is goed bedeed. In de kiesregio van de minister subsidieert zij maar liefst 3 (drie!) time-outdiensten. Onze vraag naar een subsidie voor Vlaams-Brabant werd al een aantal keren afgewezen. Inhoudelijke argumenten zijn er niet, alleen de mededeling dat er geen middelen zijn. Het siert de minister dat ze niet rond de pot draait, maar het getuigt niet van politieke moed dat ze niets aan deze toestand wil of kan veranderen. Een wetenschappelijk onderzoek is gepland voor 2008. De resultaten worden verwacht tegen 2009. In het "ideale" scenario kan een Vlaams-Brabantse time-outdienst op steun rekenen vanaf 2010. We kunnen maar hopen dat de provincie haar geduld niet verliest en ons blijft steunen...

Ondertussen werken we door met de uitbouw van de dienst. In 2007 willen we een experiment opstarten om de voorzieningen van waaruit een jongere op time-out vertrekt beter te begeleiden. Dit past helemaal binnen onze visie dat niet alleen het persoonlijk probleemoplossend vermogen van de jongere moet gereactiveerd worden, maar dat ook het netwerk en de hulpverlening rond deze jongere de mogelijkheid moet krijgen om zichzelf te bevragen en haar verantwoordelijkheid op te nemen.

In 2006 neemt Oikoten afscheid van een aantal medewerkers: Liselotte Coninx bij herstellbemiddeling en Tom Herbots en Bruno Theunissen bij ontheming. Na bijna twintig jaar eindigt ook de samenwerking tussen Oikoten en directeur Mon Vandekeybus. In alle eerlijkheid: het is een pijnlijk afscheid, het resultaat van de onmogelijkheid om een andere oplossing te vinden.

Het is ook een confronterend afscheid. Hoe is het mogelijk dat een organisatie die bemiddeling in Vlaanderen op de kaart heeft gezet er niet in slaagt om een oplossing te vinden waarin iedereen zich kan terugvinden? Hoe leg je aan de buitenwereld uit dat dit resultaat, hoe pijnlijk ook, onvermijdelijk was? Veel vragen, maar ook de vaststelling dat verwachtingen, visies en ambities op een bepaald moment zo uit elkaar groeien dat het allicht beter is om los te laten. Mon heeft Oikoten een visie, een profiel en een gezicht gegeven. Een levenswerk, waarvan het belang niet kan onderschat worden en waarvoor de waardering niet groot genoeg kan zijn.

In 2007 blaast Oikoten haar vijfentwintigste kaarsje uit. Naar Oikoten-normen kiezen we voor een eerder bescheiden viering. Vijf jaar geleden hebben we onszelf overtroffen en - zo klinkt het wel eens in de wandelgangen - genoeg festiviteiten georganiseerd voor de komende 10 jaar. We hebben onszelf dus verplicht om het iets rustiger aan te doen. Ook al omdat het de lezer ondertussen duidelijk moet zijn dat 2006 geen jaar zonder kopzorgen was en dat 2007 zich aandient als een jaar met bijzonder veel uitdagingen. Misschien zullen we 25 jaar Oikoten later wel gedenken als het jaar waarin Oikoten een klein feestje organiseerde, maar vooral nieuwe wegen opging, die de organisatie grondig veranderd hebben.

Bij deze bent u zeer hartelijk uitgenodigd op onze feestelijke viering op 16 juni. Wat zich vandaag aankondigt als een bescheiden feestje zal tegen dan uitgroeien tot een grandioos spektakel dat u zich nog lang zal herinneren.

Jo Jespers

(°) "De toewijding aan deze periode is zo sterk dat jonge Vlaamse delinquenten de laatste jaren vrijgelaten worden om hun misdaden goed te maken door met een rugzak en vergezeld van een begeleider een pelgrimstocht van 2000 kilometer te maken naar Santiago de Compostela in Noord-Spanje."